

Стукан Т.М.,

аспірант,

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: СУТНІСТЬ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

Анотація. У статті вивчено та виділено основні теоретичні підходи вчених-економістів до трактування сутності категорії «економічне управління». Визначено завдання та сформовані напрями підвищення ефективності економічного управління суб'єктом господарювання, які призведуть до прогресивних та інтенсивних змін у системі ведення господарської діяльності.

Ключові слова: економічне управління, напрями підвищення, ефективне управління, фінансові та не фінансові (стратегічні) показники, розвиток.

Постановка проблеми. Діяльність та конкурентоспроможний розвиток підприємства в сучасних умовах потребують його динамічного розвитку, раціонального використання наявного ресурсного потенціалу, впровадження новітніх технологій та світових методик ведення виробництва. Досягнення зазначених характеристик можливе лише за рахунок здійснення ефективного економічного управління суб'єктом господарювання. Дослідження теоретичної основи даної категорії дасть змогу максимально повно використовувати підходи до визначення, враховувати складники та чинники впливу під час формування механізму управління підприємством. У результаті формулюються напрями впровадження сучасних, прогресивних, інтенсивних систем управління підприємствами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання щодо теоретичного визначення поняття «економічне управління» займалася низка провідних учених та фахівців. Серед вітчизняних науковців, які спробували розкрити суть даної категорії, слід назвати таких, як А.Б. Гончаров, А.Ю. Денисов, Л.П. Дядечко, Н.М. Євдокимова, С.А. Жданов, А.М. Колосов, С.В. Мочерний, Н.М. Олейникова, Е.І. Цибульська та ін. Вивченню цієї тематики також присвятили свої роботи й іноземні вчені: О.Ю. Беззідний, П.Ф. Друкер, В.В. Єфімова, Р. Каплан, Д.Т. Нортон, В.П. Панагушин, Ю.В. Хомутова.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на незначну кількість наукових публікацій, присвячених тлумаченню поняття «економічне управління підприємством», виникає потреба у більш детальному вивченні та дослідженні суті даної категорії. Сьогодні науковці тільки зосереджуються на загальних характеристиках у дослідженні поняття «економічне управління», що не дає розкрити повною мірою основний зміст та визначити головні напрями підвищення ефективності економічного управління суб'єктом господарювання. Це наштовхує нас на необхідність детального вивчення сутності та напрямів підвищення економічного управління.

Мета статті полягає у розкритті теоретичного змісту та формулюванні підходів до трактування сутності категорії «економічне управління», визначенні основних завдань, напрямів і показників підвищення ефективності економічного управління підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалії сьогодення спонукають підприємство бути більш конкуренто-

спроможним суб'єктом у сфері внутрішнього та зовнішнього середовища. Сучасна система управління підприємством, де економічне управління має найширший спектр питань, дає змогу вийти суб'єкту господарювання на новий рівень господарювання. Але передусім нам слід розкрити і визначити головну суть категорії «економічне управління», яка допоможе більш ґрунтовно підійти до питання здійснення результативного управління господарською діяльністю підприємства.

Поняття «економічне управління» почали застосовувати в науковій літературі на початку ХХІ ст. Серед учених-економістів ще не має остаточно узгодженої думки з приводу точного формулювання визначення цієї категорії, тому вона потребує подальшого, більш детального дослідження та вивчення.

Багато хто з учених-економістів поняття «економічне управління» співставляє з такими категоріями, як «економіка підприємства» чи «ділове управління» [7, с. 15–16]. Зважаючи на те, що головним результатом діяльності кожного суб'єкта господарювання є результативність їх діяльності, а саме максимізація прибутку, мінімізація витрат, збереження ресурсів, збільшення капіталовкладень, то ключову роль у досягненні бажаного ефекту в управлінні підприємством зіграє саме економічне управління.

Вперше використав термін «економічне управління» А.Ю. Денисов [3, с. 15] як один із видів управління, який охоплює широкий спектр завдань та питань, які пов'язані із забезпеченням високоефективної діяльності підприємства. Н.М. Євдокимова [7, с. 15] у широкому розумінні розглядає економічне управління як управління об'єктами економічної природи і зводить суть поняття до визначення потрібного стану підприємства, оцінювання його фактичної діяльності порівнюючи з конкурентами і здійснюючи управлінський вплив згідно з наявними ресурсами. Л.П. Дядечко [1, с. 28] трактує економічне управління як стратегічне, поточне та оперативне планування, а також організацію і контроль над виконанням планів. Е.І. Цибульська [5, с. 7] розглядає економічне управління підприємством як науку ведення бізнесу, яка спрямована на досягнення стратегічних і тактичних цілей його фінансово-господарської діяльності. А.М. Колосов [8, с. 27] стверджує, що економічне управління – це багаторівнева, багатофункціональна система, яка включає в себе встановлення цілей, планування, організацію, мотивацію, облік, контроль та регулювання процесів фінансово-господарської діяльності підприємства, що призводить до здійснення ефективної політики у сфері бюджетування, управління грошовими потоками та фінансового забезпечення суб'єкта господарювання. Виходячи з даного визначення, можна сказати, що економічне управління – це управління діяльністю підприємства і досягнення позитивних результатів виключно економічними методами [8, с. 28].

Своєю чергою, Економічна енциклопедія [6] розглядає економічне управління як спосіб дії на процес суспільної праці відповідно до законів розвитку суспільства, включаючи

управління виробничою та невиробничою сферами. Натомість А.Б. Гончаров та Н.М. Олейникова [2] надають визначення економічному управлінню як науці, яка спрямована на досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства, що зумовлені потребами сучасного етапу розвитку ринкової економіки. За їхньою концепцією, економічне управління підприємством об'єднує методи, напрацьовані ринковою цивілізацією, що дають змогу досягти компромісу інтересів у питаннях планування та регулювання прибутку, збільшення майна акціонерів, контролю над курсовою вартістю акцій, дивідендної політики, підвищення вартості підприємства.

Наведені трактування сутності поняття «економічне управління» приводять до формулювання його основного завдання, яке полягає у раціональному використанні наявних ресурсів та у налагодженні бізнес-відносин із зовнішніми партнерами, які функціонують в однаковому ринковому сегменті. Головне місце в економічному управлінні належить досягненню й підтримці збалансованості ключових кількісних (абсолютних) параметрів у діяльності підприємства: обсягу випуску продукції, витрат, ціни, прибутку. Але забувати про відносні показники діяльності підприємства, до яких належать рентабельність продукції, рентабельність власного капіталу, рентабельність виробничих фондів, норма прибутку, також не треба. Якщо виконується умова збалансованості по зазначених показниках, то можна з упевненістю говорити про те, що суб'єкт управління функціонує ефективно.

Для того щоб більш повно розкрити суть категорії «економічне управління», вчені-економісти пропонують розглянути основні підходи до його тлумачення (табл. 1).

Узагальнюючи представлені підходи, можна сказати, що економічне управління як категорія розкривається за рахунок найтіснішої взаємодії основних функцій до управління суб'єктом господарювання: встановлення цілей, планування, організація, мотивація, регулювання та контроль, і за їх чіткого, послідовного виконання можна сформулювати раціональний процес управління. Таким чином, зміст економічного управління можна визначити як комплекс системно розроблених, економічно обґрунтованих управлінських рішень, які ґрунтуються на правильно взаємоузгоджених ключових параметрах ефективної діяльності економіки підприємства.

Сьогодні підприємства різних сфер економіки перебувають у досить складних умовах ведення бізнесу, тому вони повинні вміти досягати найвищих поставлених цілей за рахунок вирішення таких завдань [8, с. 26–25]: ефективно керувати масою та динамікою прибутку; проводити постійний моніторинг стану виконання економічних показників, наявних резервів їх підтримки й своєчасне їх запровадження; розподіляти повноваження з економічного управління серед усіх підрозділів підприємства; розробити напрями підвищення ринкової вартості суб'єкта господарювання; здійснювати

заходи щодо ефективного управління розподілом ресурсів і витрат; впроваджувати передовий інноваційний розвиток на всіх етапах виробничого процесу.

За рахунок ведення ефективної управлінської політики, яка буде впроваджуватися систематично та динамічно, підприємство зможе вийти на новий рівень та поступово стати конкурентоздатним суб'єктом як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Цих результатів можливо досягти за рахунок здійснення та впровадження сучасних напрямів, які сприятимуть стимулюванню та підвищенню рівня ефективного економічного управління на підприємстві (рис. 1).

З рис. 1 видно, що всі основні напрями, які сприяють підвищенню економічного управління підприємством, взаємопов'язані, взаємозалежні та взаємодоповнені. Реалізація одного із заходів того чи іншого напрямку неможлива без взаємоузгодження з іншим. Це зумовлює формування системи, яка повинна функціонувати як одне ціле для того, щоб суб'єкт підприємницької діяльності міг здійснювати ефективний виробничий процес для отримання новоствореної вартості (чистої продукції) та фінансових результатів у вигляді чистого прибутку (прибутковості).

На нашу думку, безпосередній вплив і значення має третя група чинників, а саме впровадження новітніх систем управління, які спроможні забезпечити високу маневреність виробництва і здатність підприємства переорієнтуватися на той вид продукції, який є більш конкурентоспроможним на ринку тієї галузі економіки, в якій функціонує суб'єкт господарювання. Своєю чергою, вдосконалена організаційна структура управління забезпечить стабільне функціонування управлінської системи всередині підприємства, що дасть змогу йому ритмічно, динамічно працювати та швидко пристосовуватися до мінливих умов діяльності, сприятиме оптимізації організації менеджменту і бізнес-процесів через поліпшення системи планування, обліку і контролю над основними показниками роботи підприємства. Також не останнім мають стати вивчення та впровадження світового управлінського досвіду, що сприятиме забезпеченню необхідного рівня якості розвитку системи управління, яка дасть змогу сформувати високорентабельне виробництво та вдалу логістично-збутову систему замкнутого циклу, за рахунок чого підприємства будуть незалежними від посередників і швидко зможуть реалізовувати продукцію за ціною виробника і за схемою «склад – покупець».

Сьогодні ключове завдання, яке стоїть перед кожним суб'єктом господарювання, – бути економічно рентабельним та реалізовувати сучасні логістичні стратегії. Це сприятиме: утворенню ефективної системи допродажного та післяпродажного обслуговування; дотриманню високих стандартів якості реалізації продукції; вибору оптимальної кількості посередників у каналах збуту продукції; оптимізації логістичної інф-

Таблиця 1

Підходи до трактування сутності поняття «економічне управління»

Підходи	Економічне управління – це
Системний	сукупність поєднаних та взаємодіючих між собою економічних елементів для досягнення поставлених стратегічних цілей, що характеризується зростанням прибутку, приростом заробітної плати, заощадженням сировини, енергії та матеріалів
Процесний	сукупність економічних принципів, форм, методів, прийомів та засобів, які здатні впливати на суб'єкт управління та взаємодіяти між собою у часовому просторі
Ситуативний	виокремлення певної частини розглянутої системи або процесу для розгляду у конкретних умовах

Джерело: сформовано за даними [8, с. 71–72, 74–75]

Рис. 1. Напрями підвищення ефективності економічного управління підприємствами

Джерело: сформовано за даними [5]

раструктури; зменшенню витрат на складське обслуговування через впровадження прямої доставки; скороченню загальних операційних витрат; створенню економічно ефективних каналів збуту продукції. І на кінцевому етапі вдало впроваджена і логічно вистроєна логістична стратегія призведе до скорочення витрат та капіталовкладень, підвищення рівня обслуговування, збільшення прибутків та задоволення потреб споживача і виходу на новий рівень конкурентоздатного функціонування суб'єкта господарювання [12; 16].

Важливу роль в оцінці ефективності впровадження напрямів щодо підвищення економічного управління підприємствами відіграють й основні показники, які допомагають якісно та кількісно визначити рентабельність управлінських рішень або оцінити їх неефективність. Ми виділили основні показники, які, на нашу думку, можуть більш точно охарактеризувати стан фінансово-господарської діяльності та ефективності запровадження управлінських рішень (рис. 2).

На рис. 2 виділено дві групи показників фінансові та стратегічні (нефінансові). Фінансові показники показують, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні,

для того щоб прийняти рішення про економічну доцільність встановлення або продовження з ним відносин; дають змогу власнику оцінити потенційні можливості керованого суб'єкта, щоб швидко прийняти виважене рішення щодо подальшого виробничого нарощування потенціалу чи його скорочення. Фінансові показники здебільшого відображають ефективність прийнятих рішень у минулому і не спрямовані на чинники, які здатні забезпечити ефективність діяльності підприємства в майбутньому. Але це не говорить про те, що ми їх повинні менше враховувати, оскільки це та категорія, яка стимулює короткострокове отримання прибутків, що сприятиме налагодженню довгострокових перспектив. Що стосується стратегічних (нефінансових) показників, то вони сприяють забезпеченню ефективності діяльності підприємства в майбутньому; створюють систему цілеорієнтації; забезпечують привабливість та конкурентоспроможність на ринку як самого товаровиробника, так і тієї продукції, що ним постачається на ринки. Отже, виходячи з вищесказаного, потрібно не лише формувати набір ключових показників, а й передбачати механізм визначення їх цільових значень.

Рис. 2. Основні показники економічного управління підприємством

Джерело: сформовано за даними [7, с. 35–39]

Висновки. Здійснений огляд та вивчення багатьох трактувань поняття «економічне управління» дає змогу сформулювати твердження, що ця категорія стає більш розповсюдженою та вживаною в економічній практиці та охоплює поєднання економічних інструментів (методів і прийомів), які спроможні забезпечити впровадження та виконання планів щодо високоєфективного розвитку підприємства та досягнення ним як тактичних так і стратегічних цілей. Нами було визначено, що «економічне управління» – це спеціалізований вид управлінської діяльності, який включає систему показників, сучасну систему контролінгу центрів доходів, прибутків і витрат усередині підприємства й визначає їх рівні відповідальності, які відображають фінансово-економічні результати, аналіз яких призводить до здійснення більш точного планування подальшої діяльності суб'єкта господарювання та досягнення поставлених цілей та завдань.

Головним завданням економічного управління є забезпечення координації, взаємоузгодження та загальної спрямованості всіх видів діяльності на досягнення балансу в усіх сферах економічних відносин, що формуються в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності як у внутрішньому середовищі, так і з суб'єктами зовнішнього середовища.

Основними напрямками підвищення ефективності економічного управління підприємством нами було виділено: вдосконалення технічного забезпечення, впровадження сучасних більш ефективних організаційних структур, сприяння систематичному впровадженню новітніх інноваційних розробок та постійний моніторинг науково-технічної, інноваційної діяльності в тій сфері, в якій функціонує підприємство.

Показники діяльності підприємства мають відображати найважливішу інформацію, яка потрібна для відстеження ситуації, щоб її можна було діагностувати, прогнозувати та в подальшому розробити точні, дієві управлінські рішення.

Для різних підприємств такі показники будуть різними і повинні інтегруватися в усі основні управлінські процеси. Для того щоб показники були більш дієвими, слід визначити їх пріоритетність і змінювати їх у міру внутрішнього розвитку підприємства та змін у зовнішньому середовищі, це допоможе більш точно спрогнозувати стан та подальші шляхи для нарощення, розширення та вдосконалення виробничого потенціалу.

Література:

1. Батюк Б.Б. Управлінські рішення в організаційних формах аграрного виробництва / Б.Б. Батюк, Т.Г. Пенцак // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького. – 2013. – Т. 15. – № 1(5). – С. 3–11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2013_15_1\(5\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2013_15_1(5)_3).
2. Гончаров А.Б. Економічне управління підприємством: [конспект лекцій] / А.Б. Гончаров, Н.М. Олейникова. – Х.: ХНЕУ, 2009. – 366 с.
3. Денисов А.Ю. Экономическое управление предприятием и корпорацией / А.Ю. Денисов, С.А. Жданов. – М.: Дело и Сервис, 2002. – 416 с.
4. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу / Л.П. Дядечко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
5. Економіка підприємства: [підручник] / За заг. ред. С.Ф. Покропівного; вид. 2-е, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2011. – 528 с.
6. Економічна енциклопедія: у 3-х т. Т. 2 / Ред. кол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Академія, 2001. – 846 с.
7. Економічне управління підприємством: [навч. посіб.] / Н.М. Євдокимова, Л.П. Батенко, В.А. Верба [та ін.]; за заг. ред. Н.М. Євдокимової. – К.: КНЕУ, 2011. – 327 с.
8. Економічне управління підприємством: [навч. посіб.] / А.М. Колосов [та ін.]; за заг. ред. А.М. Колосова. – Старобільськ: Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2015. – 352 с.
9. Коваль П.В. Особливості управління аграрними підприємствами за концепцією ощадного виробництва / П.В. Коваль // Економіка АПК. – 2012. – № 5. – С. 91–98.

10. Лігоненко Л.О. Обґрунтування теоретичних засад економічного управління підприємством з позиції теорії фірми / Л.О. Лігоненко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 5. – С. 227–231.
11. Лігоненко Л.О. Систематизація трактувань змісту поняття «економічне управління підприємством» / Л.О. Лігоненко // Економіка і управління. – 2012. – № 3. – С. 61–66 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2012_3_13.
12. Пальчик І.М. Формування логістичної стратегії підприємства у сучасних умовах господарювання / І.М. Пальчик // Ефективна економіка. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3575>.
13. Стратегия и планирование в логистике [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://logistclub.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=105&Itemid=122.
14. Цыбульская Э.И. Экономическое управление предприятием : [пособие для студентов, обучающихся по специальности 7.03050401, 8.03050401 – Экономика предприятия (для всех форм обучения)] / Э.И. Цыбульская. – Х. : НУА, 2014. – 240 с.
15. Яркіна Н.М. Управління підприємством як економічна категорія (теоретичні аспекти) / Н.М. Яркіна // Держава та регіони. Економіка та підприємництво. – 2014. – № 1. – С. 130–136 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2014_1_26.
16. Serheev V.Y. Most widespread logistic strategies / V.Y. Serheev // Accessed. – 27 Oct. 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.elitarium.ru/2007/12/11/logisticheskie_strategii.html.

Стукан Т.М. Экономическое управление предприятием: сущность и направления повышения эффективности

Аннотация. В статье изучены и выделены основные теоретические подходы ученых к трактовке сущности категории «экономическое управление». Определены задачи и сформированы направления повышения эффективности экономического управления предприятия, которые в конечном результате приведут к прогрессивным и интенсивным изменениям в системе управления.

Ключевые слова: экономическое управление, повышение, эффективное управление, финансовые и нефинансовые (стратегические) показатели, развитие.

Stukan T.M. Economic management by an enterprise: essence and directions of increase of efficiency

Summary. Studied and distinguished basic theoretical going of scientists near interpretation of essence of category «economic management». Tasks are certain and directions of increase are formed efficiency of economic management enterprises that in end-point will result in progressive and intensive changes in control system.

Keywords: economic management, increase, effective management, financial and unfinancial (strategic) indexes, development.